

Napsal Jan Münzer

(E*forum, 24. 04. 2019)

V souvislosti s chystanou *diskusí* soustředěnou k osobnosti Kurta Krolopa a navazující na starší edici *jiného Münzerova textu* publikujeme úvahu, jíž se Jan Münzer v červnu 1928 v Literárním světě (1, 1927/1928, č. 18, 7. 6. 1928, s. 1, 4) ohlédl za květnovým pražským přednáškovým triptychem Karla Krause; v poznámce pod čarou uvozující text stálo: „První večer byl věnován Offenbachově burleskní operetě Pařížský život, druhý vlastním spisům a písním Wedekindovým, třetí poslední práci Krausově, poválečnému dramatu Nepřemožitelní. Všechna tato díla přednesl Kraus sám, částečně s klavírním doprovodem.“ Zklamání nad mizernou „účastí českého obecnstva“ J. Münzer (1898 Rumburk – 1950 New York) rozvinul kritickým výměrem širší, československé kulturní konstelace akcentuje její protiněmecké nastavení.

Münzer již v roce 1925 v Tribuně (7, č. 128, 2. 6., s. 1) článkem Karl Kraus pracoval na re/integraci Karla Krause do české veřejné rozpravy; Kurt Krolop jej ostatně v jedné ze svých statí zabývajících se českou recepcí Krausova zjevu – vedle Aloyse Skoumala – uvedl jako reprezentanta „druhé generace“ českých osvojitelů (srov. výbor Studie o německé literatuře. Praha: Triáda 2018, s. 582). Koncem r. 1926 Münzer v Tribuně publikoval překlad jedné Krausovy básně (Modlitba k slunci gibeonskému. T 8, č. 303, 25. 12., s. 4), na intenzitě poté jeho potýkání s Krausem nabylo v březnu t. r. potom počátkem let třicátých: redakci revue Plán poskytl stať Karel Kraus (2, 1930–1932, č. 2 /únor 1930/, s. 40–45), v Českém slově informoval o úvaze Otokara Fischera (otištěné 16. 3. v Prager Presse), je-li vůbec možné (třebas i do češtiny) přeložit Krausovu tragédii Die letzten Tage der Menschheit (mz.: Přeložit či nepřeložit?. ČS 22, č. 66, 18. 3., s. 6), počátkem dubna t. r. tamtéž (č. 81, 4. 4., s. 9 – nadepsáno Muž a básník) referoval o dalším Krausově pražském zájezdu, v červenci tu publikoval překlad další Krausovy básně (Rozkoš, č. 171, 22. 7., s. 1). V listopadu t. r. začal Münzer vydávat časopis Dnešek; po jeho zániku uveřejňoval své texty (včetně řady epigramů) znovu především v Českém slově, v jehož redakci působil, důležité krausovské kusy však dával jinam: první ukázka jeho překladu Posledních dnů vyšla v Almanachu Kmene 1932/1933 (s. 17–20), esej Visionář s drobnohledem. K překladu válečné tragedie [...] otiskl v revui Žijeme (2, 1932/1933, č. 8, 15. 12. 1932, s. 232–237). V průběhu roku 1933 uveřejnil několik krausovských textů v Listech (Karl Kraus: O pozoruhodnostech, přel. J. Münzer. L 1, č. 4, s. 116–118), v Panoramě (J. M.: Jak válčili. Postavy z Posledních dnů lidstva. P 11, č. 1, 25. 2., s. 10–11; K. K.: Tři scény z Posledních dnů lidstva, přel. J. M. Tamtéž, s. 11–14) a v Národním osvobození (K. Kraus: Děti si hrají na světovou válku. Scéna, přel. J. M. NO 10, č. 55, 5. 3., Hodina, č. 10., s. 1) – na podzim t. r. pak nákladem Družstevní práce (jako 16. sv. řady Nesmrtelní) vyšel Münzerův překlad celé tragedie. Josef Träger konstatoval, že se tak Družstevní práce

„odvážila [...] podatí českému čtenáři dílo, které bylo donedávna prohlašované za nepřeložitelné“, Münzerovi připsal „zásluhu, že vyvrátil toto tvrzení a zčeštil Krausovo drama s dokonalostí, již může oceniti jen znalec německého originálu“ (Jeden ze svědků. Čin 5, 1933, č. 11, 21. 9., s. 242-245, cit. s. 245). Krausovi Münzer věnoval ještě koncem dubna 1934 portrét nazvaný Jubileum nepřítele fráze (ČS 26, č. 99, 29. 4., s. 10, podepsáno mz.) a - v Přítomnosti - apologetický komentář Mlčení Karla Krause (P 11, č. 18, 2. 5., s. 284-285); tím patrně jeho krausovská bibliografie končí. V závěru třicátých let, než emigroval do Spojených států amerických, psal zejména pro Lidové noviny - ještě 2. ledna 1939 (s. 3-4) tu vyšel jeho fejeton Soused K. Č., vzpomínka na setkávání s Karlem Čapkem.

mt

Karl Kraus (K jeho přednáškám v Praze)

V českém kulturním životě zeje a stále ještě je uměle rozšiřována mezera, jejíž vznik lze pochopit, jejíž vyplnění by však koncem prvního desetiletí po válce, kdy se všech stran je usilováno o likvidaci válečných sporů, mělo být samozřejmostí. Tato mezera vznikla vědomým pomíjením téměř všeho kulturního dění v sousedním Německu, úzkostlivým uhýbáním před každým výkonem německého ducha, jenž by nutil k doznání, že ne všechno, co z tohoto ducha vzniká, je zavržitelné a škodlivé. Došli jsme tímto způsobem k situaci dvojnásobně groteskní: jednak proto, že jsme zavírali oči před výkony, jimž se obdivoval svět, jednak proto, že zatímco organické ovlivňování našeho kulturního života kulturou německou (v umění výtvarném, architektuře, ve filozofii, divadelnictví atd.) bylo veřejným tajemstvím, každý, kdo nechtěl být dán v klatbu jako zrádce národní věci, musil veřejně vyznávat svoje pohrdání touto kulturou. Jak umělkované násilné a vnitřně nepravdivé je toto vyznání víry v méněcennost německé kultury, ukázal nám v poslední době - abych mluvil o případě nejnapadnějším - Švejk, jehož vlastní slávu u nás založila v podstatě skutečnost, že byl aprobován německou literární kritikou a provozován berlínským divadlem. Takových a jiných dokladů dala by se snést celá řada, ale je to zbytečné, poněvadž tu jde o věc, kterou dnes, byť potají, uznává každý kromě několika nepolepšitelných, jimž Vilém II. navěky zůstane argumentem proti nesmrtelnosti génia Goethova.

O jaké hodnoty tím je ochuzován český duchovní život, ukázalo se naposledy právě v těchto dnech, kdy v Praze po tříleté přestávce opět přednášel vídeňský básník, spisovatel, publicista, literární propagátor, kulturní satirik a ochránce jazyka Karl Kraus, vydavatel časopisu *Die Fackel*, autor nejgrandióznějšího díla, líčícího světovou válku, tragédie *Die letzten Tage der Menschheit*. Slabá účast českého obecnstva na těchto večerech výmluvně svědčila o tom, že Praha si není vědoma významu osobnosti, již hostila, lze-li tohoto slova v tomto případě vzhledem k obecné netečnosti vůči hostu vůbec použít. Kdo Krause zná, nedovede si ovšem představit, že by se mohl stát předmětem oněch hostitelských orgií, jež u nás bývají pořádány k počtě každého cizince, jemuž byl udělen přídomek přítele národa československého. Kdo Krause zná,

nedovede si jej představit na žádném slavnostním večírku s povinnou účastí našich prominentních osobností ze života kulturního a politického. Ale že i v našich kulturních a politických kruzích do dnešního dne je poměrně neznámo, že právě tento Kraus byl jedním z těch, kteří rakousko-uherskou monarchii nenáviděli a potírali za války nekompromisněji a živelněji než mnohý jiný, u něhož tato nenávist propukla teprve po převratu, že tedy jakákoliv oficiální oslava, nehledě k tomu, že by oslavenci samému nebyla vítána, nepřichází v úvahu prostě proto, že téměř nikdo neví, kdo Karl Kraus je, ukazuje názorně k jaké dezorientovanosti ve světové kulturní situaci vede blokáda německého ducha, jež dostává přímo groteskní příchuť, uvážíme-li, že jméno našich nejlepších mužů je spjato se jménem Krausovým právě společným bojem proti Rakousku.

Arci, tento boj nebyl politický a bylo by nepoctivé to neuvést. Jestliže čeští politikové za války usilovali o rozbití Rakouska, poněvadž jen tak mohl vzniknout samostatný československý stát, usiloval Kraus o totéž, ale s tím rozdílem, že v rozbití Rakouska neviděl prostředek, ale cíl sám. Odmítal Rakousko i z hlediska politického, ale odmítal je především z hlediska mravního, kulturního a ne naposled i estetického. Odmítal jeho válečné cíle, odmítal jeho licoměrnost, s níž ujišťovalo, že vede válku obrannou, odmítal celý systém, na němž monarchie byla vybudována. Ale když monarchie zašla a po ní nastoupivší republika podržela její systém, zahájil Kraus svůj boj znovu. Neboť o co mu šlo a [o] co mu jde, je protest proti řádu, jenž přežil Rakousko a jehož mnohé složky nebyly jen rakouskou specialitou.

Tím se také vysvětluje, že se v několika málo zmínkách, jež se v jeho *Fackel* naleznou o Československu, vyskytují vedle lichotných slov také slova méně lichotivá. Muž, jenž vlastní zemi po změně státní formy neodpouštěl jediný z poklesků, pro něž volal proti ní do boje, když ještě byla monarchií, měl právo na přísnost i vůči zemi cizí. Jako příklad budiž uveden citát z *Fackel* (č. 735-742 z října 1926), typický pro Krausův boj o čistotu řeči:

„...Zda bychom ve Vídni nebo Berlíně mohli od univerzitního profesora očekávat podobný projev jako onen, o němž se píše ve zprávě českého tisku (z 13. října 1925) toto:

Co přeje profesor dr. Zubatý svým gratulantům. Prezident České akademie věd a umění, nejoddanější ochránce čistoty jazyka, obdržel ke svým sedmdesátinám mnohá blahopřání, za něž děkuje v posledním čísle časopisu *Naše řeč* těmito slovy: K mým sedmdesátým narozeninám potěšilo a poctilo mne tolik přátel blahopřáním, že jsem nebyl s to poděkovati každému jednotlivě. Činím tak proto na tomto místě a přeji všem, aby jim Bůh dal dožítí se toho, že každý Čech si uvědomí, že vzdělaným národům se stalo zvykem mluvit a psát svoji řeč správně.

Kdyby se to dělo také tišeji, dalo by se v pražském hotelu snad spát, aby se příštího dne mohlo přednášet. A ještě jednoho by bylo nutno dbáti. Péče o vlastní jazyk jakožto duchovní statek nespočívá nikterak ve snižování jazyka jiného jakožto dorozumívacího

prostředku, jímž by německý jazyk byl i tehdy, kdyby Čechům nemusel znamenati ještě něco nad to. Co se po několik let dalo omluvit jako ‚přechodný zjev‘ – obtěžování veřejného ruchu národním patosem –, dalo by se stěží udržeti, aniž se z toho stal zjev úpadkový. Necht' kulturní konzulové republiky dbají toho, aby republika nedošla škody nezmařitelností c. a k. problémů a udržováním právě oné národní demenciality, jíž zahynul předchůdce. Otázka, je-li možno udělat ze všech tuzemců Čechy, náleží koneckonců do oboru historických a válečných rozhodnutí, před jichž možností necht' se odvrátí génius lidstva, jestliže vůči politickým věcem nezaujal jednou provždy toto stanovisko. Ale otázka, je-li možno udělat také ze všech cizozemců Čechy, náleží do onoho oboru zřetelů civilizačních, jenž je přístupný každému člověku. Že telefonistky po německém zavolání nespojují a že se telegrafní úředníci německy ptají, umíte-li francouzsky – takové aspirace nutno co nejdříve odstranit. Minuly již doby, kdy cizinec byl zahraničním otrokem ‚národních citlivostí‘, na jichž urážení nikdo nepomýšlí a jež spočívají prostě v tom, že jsou tu a že chtějí býti drážděny. Jestliže dorozumívacím prostředkem mezi francouzskými a japonskými diplomaty občas je němčina, pak lze sotva očekávat, že francina se ujme ve styku s pražskými strážníky, a přeji-li si osvěžit svoje znalosti francouzského jazyka, zkusím to zcela jistě nejdříve ve Francii. Přejímat starobní příznaky monarchie jako dětské nemoci republiky mohlo by se stát zhoubným. To ať si dá republika říci od člověka, jenž nepřichází s německými zřetely do Československa, německy mluví raději s Čechy než s Němci, ale nejraději by ovšem používal řeči posunkové, aby zbavil slova styku s lidskou stupidností.“

V tomto citátu, jež jsem vybral úmyslně, aby mně nebylo vytýkáno, že jsem přecenil jeho sympatie k nám, je celý Kraus; je tu jeho fanatická láska k řeči, jeho nepředpojatost v otázce národní, ale také jeho nesmlouvavý odpor proti každé národní přecitlivělosti, jeho bystrý úsudek a jeho skvělá formulace. Samozřejmě je, že naši nacionalisté by jej mohli milovat stejně málo jako nacionalisté němečtí. Nacionalismus nebo lépe šovinismus je přece světový názor, jenž ideově spojuje, co si politicky odporuje. Z toho plyne, že Čech, jenž se z národních důvodů staví proti Krausovi, zaujímá vůči němu totéž stanovisko jako němečtí nacionalové, což by bylo třetím groteskním faktem v celém tomto poměru.

Ale prozatím nejsme ještě ani tak daleko, že by se dalo mluvit o nějakém zaujímání stanoviska. Ohromné dílo Krausovo je české veřejnosti neznámo z důvodů shora uvedených. Přeloženo bylo z Krausova díla jen několik básní Otakarem Fischerem, psáno bylo o Krausovi jen několika málo autory. Až jednou začneme dohánět, co jsme v tomto ohledu zanedbali, užasne naše veřejnost nad ztrátou, již utrpěla paušálním bojkotem německé kultury.